Ամենքին
համար
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ԱԶԳԱՅԻՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
35ՐԴ ՏԱՐԻ
1905
ԹԻԻ 20 ՄԱՅԻՍ 11
ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Մ.ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
ԻԶՄԻՐ
M. & M. HASGALIAN Grs Smyrne

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՐՀԱՆ	Ձերմակ ու Սեւ	513
ԿԱՐՕ	*Ծովին Վրայ*	515
ՎԱՐԴԳԷՍ	Պատկեր Գաւառի Կեանքէն	516
Մ. Պ. ՉԷՎԻԿԵԱՆ	Գիրուժեան Բացատրութիւնը	519
ԱՇՈՏ	Երգ առ Երազ	522
Լ. ՓԻՐԻՇՃԵԱՆ	Գլխարկի մը Պատմութիւնը	523
Մ. ՈՒԿՈՒՐԼԵԱՆ	*Իցի՛ Թէ*	527
ՇԱՀՆԱԶԱՐ	Կիլիկեան Քրոնիկ	528
	Մեր Մտաւորական Կեանքը	233
	Գաւառական Ժողով	534
	Լրաքաղ	536

ՄԱՍՆԱՁԻՒՂ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂ, ԵՈՒՍՈՒՓԻ ԲԱՍԱԺ

ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԱՌՆԱՑԻՒ ԵՂԱՆԱԿԻ

ՍԿՍԵԱԼ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 25/8 ՄԱՑԻՍԻ

ՁՈՒԼ ՁԱՆԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կերպասներու

Վերջին նորաձեւութեանց համեմատ

ԿԱՆԱՆՑ ԵՒ ԱՐԱՆՑ ՅԱՏՈՒԿ

ԳՄԵՆ ՏԵՍԱԿ

Հիւսուածեղէններու (Bonneteries)

ՎԱԵՐՋԻՆ ՁԻՆ

ԱՆՄՐՋԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴԱԹԱԹԵՐԹ

ՅՕՐԴ ՏԱՐԻՔ

ԹԻ 20 — 11 ՄԱՅԻՍ 1905

ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ՍԵՒ

ԱՄՏ ՈՒ ԱՆԴ

ԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ելեւմուտքը հաւասարակշռելու, կանոնագիր մը չինելու եւ տարեկան հաստատ պիւտճէի մը վրայ դնելու համար այդ հաստատութիւնը, Յանձնաժողովի մը կազմուած է եւ չաբաթին անդամ մը նիստ կ'ընէ մարտ Առաջնորդ Հօր նախագահութեամբ։

Այս ամէնն աղէկ, բայց երբ Յանձնաժողովին իր պաշտօնը լրացընէ, ամէն բան դձէ ու օրոչէ, ա՞վ պիտի գործադրէ անոր գծած հրահանգներն ու պատրաստած կանոնադրին յօդուածները։

Հոգաբարձութիւն կոչուած մարմին մը, չէ՞։

Այսինքն անպատասխանատու տարրներէ կազմուած անհատներ, որոնք չեն կրնար իրենց բան գործը ձգել եւ հիւանդանոցի կանոնագրին պահանջմանց համեմատ անմիջական ու մշտական հսկողութիւն մ'ի գործ դնել։

Այսպէսով ի՞նչ կ'ըլլայ, տարի մը երկու կ'անցնի եւ յանկարծ Տնտեսական Խորհուրդը կ'տեսնէ թէ հիւանդանոցի պիւտճէին վրայ կարեւոր բաց մը կ'երեւի։

Իրաց այս ընթացքին առջեւ արմատական միջոցներ պէտք են, գործադրելի միանգամայն, որպէս զի այս անպատեհութիւնները վերջ գտնեն եւ հաստատ կռուանի մը վրայ խարիսխ մը դրուի

ի նպաստ այդ հաստատութեան եւ միանդամայն Սզդ. Սրկ-ղին։

Հիւանդանոցի ամենամեծ վէրքն է Անկեղանոցը՝ որուն մէջ 35–40 պատասպարեալները կ'զանուին, ինչպէս կ'տեղեկանամ Յանձնաժո-ղովի ամենամեծ ճարպիկութիւնը եւ յաջողութեան պատկը պիտի ըլլայ անոնց նկատմամբ գործնական կարգադրութեան մը յանդիլը, որովհետեւ այսօր հաստատուած է թէ՝ եթէ այդ անկեալները դո-յութիւն չունենան, Հիւանդանոցի պիւտճէն բնաւ բաց մը ցոյց չտար։

Իսկ եթէ թղթի վրայ պիտի ըլլան ամեն տեսակ կարգադրու-թիւն ու անօրինութիւն, կ'ցաւինք ըսելու թէ նոյն յանկերգը պի-տի լսենք տարի մ'ետք, նոյն իրարանցումը տեղի պիտի ունենայ եւ ի վերջէ Սզդ. Սրկը պիտի ստիպուի տուժել Հիւանդանոցի պարտուց դումարը։

Եւ գարմանը ուրիշն։

Իմ կարծիքով երկու գարման կայ։

Առաջին՝ ամեն գիչեր Հիւանդանոցի մատրան մէջ «հոկում» կա-տարել որպէս զի այդ 40 պատասպարեալները ժամ առաջ արժանա-նան երկնից արքայութեան, պայմանաւ սակայն որ հոկում կատա-րող քահանան վճարուի, որպէս զի ընդունելի ըլլայ աղօթքը, եւ երկրորդ՝ Յանձնաժողովը, Գաղ. Ժողովի եւ Տնտեսական Խորհրդոյ հետ խառն նիստեր կազմէ եւ խորհի ոչ թէ Հիւանդանոցի պիւտ-ճէն նուազեցնելու, այլ միջոցներ ստեղծելու համար, որպէս զի հասոյթներու յաւելում մը ձեռք ձգուի ի հարկին բացը գարմանե-լու, առանց Սզդ. Սրկզի վրայ բեռ ըլլալու։

Ահա կարծիքս։

Եւ ասիկա փոքրիկ անխորհրդատահ հարցում մը։

Ի՞նչ եղաւ Հիւանդանոցի Յուբիլեանին առթիւ նուիրատուու-թիւններէ գոյացած 5–6 հարիւր ռաիլի դումարը . . . ։

×

Մեւս կողմէ ուրիշ՝ անդիր մ'ալ կ'յուզուի որու համար վերջնա-կան կարգադրութեան մը յանգիլու հաւանականութիւնը մեծ է։

Հոդ.–Որբահոտամ Ընկերութիւնը՝ Ս. Առաջնորդ Հօր հաւանու-թեամբ եւ պիտի ըսեմ թելադրութեամբ, այդ Որբանոցը ընդ միշտ փակելու եւ անդ պահուող այժմու որբուհիները Գալֆեանի Որ-բանոցը տեղաւորելու համար խորհրդակցութիւններ կ'կատարէ։

Աւելորդ չէ ըսել թէ Ընկերութիւնն իր Որբանոցի գռները զո-ցելով պիտի չլուծէ Ընկերութիւնը, քանի որ ինք պատասխա-նատու պիտի ըլլայ Գալֆեանի Որբանոցը զրկած որբուհիներու տարեկան դումարը հայթայթելու, իր վարձու տալիք տան վարձա-դինով, իր ունեցած գրամի տոկոսներով որոնց վրայ պիտի կրնայ

բարդել ի հարկին նաեւ անդամա-լինելու տարեկան բաժինները եւ կամայական նուիրատուութեանց գումարները:

Թէեւ այս գաղափարն իրագործման դէմ մտածողներ եւ հակառակորդներ դանուին, յուսալի է որ ժամանակէ մը վերջ համոզուին թէ սխալ է իրենց խորհելու եղանակը, նկատի առնելով որ Գալֆանեան Որբանոցին մէջ ա՛լ աւելի հիմնական ու բանաւոր կրթութիւն ու դաստիարակութիւն մը կրնան ստանալ քան այժմու մեր Որբանոցին մէջ:

×

Հիւանդանոց, Որբանոց եւ ինչո՞ւ դպրոցը դուրս ձգուի:

Ուրեմն՝

Իրա՞ւ է որ յաջորդ դպրոցական չրջանէն համար բանակցութիւններ սկսած են Համալսարանական Տիտուէ մը եւ երիտ. աւագ ուսուցիչներ բերել աւելու համար:

Հապա եկեղեցւոյ Տիրացո՞ւն:

Եւ վարժարաններու ի նպաստ կազմակերպուելիք նուագահանդէ՞սը:

ԴՈՒՐԱՆ

ԾՈՎԻՆ ՎՐԱՑ

Ժանեակներ են որ կը հիւսուին
Ու կը խակուին ծովին վրայ.
Թոյլ. փրփուրը կը սառըցայ
Ցուրտ շունչին տակ մակոս հովին:

Եւ ցոլքերու խուրձեր ի յոյզ
Հանդարտ խոկմանց այս չուռ պահուն
Ջրի չանչքին վրայ անհուն
Կ'այրին իբրեւ կայծերն հոգւոյս:

Ու կը թոչին գիսախոտիւ
Ճանճանչումներն արեւմուտքին,
Բազմահոհակ ծովի չանչքին
Այդ հրաթեւ իղձերն անթիւ:

Հեռո՛ւն, ա՛յնտեղ, հորիզոնին
Տարտամութեան մէջ նըւաղիոս
Երազներուն իմ վարանոս
Վառ հոյլերը կը բըռնկին:

Ու հոն է որ կ'առնէ հանգիստ
Անվերջ կարօտն իմ նայուածքիս,
Եւ ուր տենդոտ, խանդոտ հոգիս
Կը հանգչի հեշտ ու լրտանիստ։

Հոն, կապոյտի այդ հատրոյրին
Ջինջ մարմուրեան մէջ նրւագուն
Ինձ կ'ուրուանայ աշխարհն անհուն
Երազներուս վայրապատին։

ԱՒՐՕ

ՊԱՏԿԵՐ ԳԱՒԱՌԻ ԿԵԱՆՔԷ

ԵՐԳԻՔՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

Իրիկնապահի արեւը, անզօր ու նուաղկոտ ճիգով մը, իր վերջին մարմրուն ճառագայթները կը ժողվէ տանիքներու բարձրէն, ու յամեցողի արտորանքով մը կերթայ լեռներուն հետեւ անհետանալ։ Մչուշը հետզհետէ կը թխպանայ հանդիսակաց հորիզոնին ծայրը, ու մուշի ստուերահոծ ծալքով մը կը պարուրէ երերուն ամբողջ։ Ցամրահաս դիչերը, լուռթեան եւ հանգիստի իր հանգրուաններուն դռները կը բանայ խոնչէնչին։ Օրուան աղմկայոյզ ժխորը կը զազրի տակաւ, եւ անոր կը յաջորդէ աւելի նրբին ու մեղմ ձայներու թրթռուն դաչնակութիւն մը։

Ամառ է, մթնոլորտը ցորեկուան արեւին բոցեղ չունչովը ծանրացած՝ կը պրկուի հրատոչոր։ Սակայն հեչտին զովութիւն մը ծայր տալ սկսած է արդէն չորս կողմէ, ու մեղմասոյլ հով մը՝ աղուոր ու պաղպաջուն դիչերուան մը խոստումը կը բերէ իր հետ։

Ահա տանիքներու կեանքը կ'սկսի։ Իրիկունը նոր ու կեանքոտ ոգեւորութեամբ մը կը խայտայ։ Բանի մը վայրկեանի մէջ, երդիքներու մերկութիւնը պոռոտ գոյներու հանդերձանքով մը կզգեստաւորի։ Երիկմարդիկ սկսած են տուն դառնալ։ Աղքատն իր կոչնակոտուէ միակ անկողինը կը փռէ հողին վրայ՝ որ թէ հնաւելու եւ թէ պառկելու կը ծառայէ։ Ունեւորը՝ ճոխ դորգերու կակղութեան վրայ, մեղկ հեչտանքով ընկողմանած է։ Տուներու ներսը ոչ ոք մնացած է։ սենեակներու մէջ՝ ուր ծանր ու ճնշող մթնոլորտ մը կը ծիւայ՝ ապրիլն անկարելի դարձած է։ Սմբողջ քաղաքը հիմայ դուրսն է, վերը, մատ մ'ալ աւելի երկինքին մօտ, մաքուր ու չինչ կապոյտին անհունութեանը դիմաց։

Ո՛վ կրնայ պատմել ամառ դիչերուան երկինքի այդ դիւթական հրապոյրը։

* * *

Աղքատ ընտանիք մը կը բնակի սա պիտակի տունը։ Երիկը պարզ արհեստաւոր մ'է՝ որու չահածը հազիւ կը բաւէ ընտանիքին ապրուստին։ Հինգ զաւակներու հոգը կը ծանրանայ իր ուսերուն վրայ, սկսելով էն պզտիկէն՝ որ կաթէն նո'ր կտրուած է՝ մինչեւ ժիծը որ դեռ չէ աւարտած Թաղին դպրոցը։ Սակայն երջանիկ մարդու բ'նչ դոհունակ արտայայտութիւն մ'ունի իր դէմքը։

Կը տեսնեմ զինքը որ մօրը զրկէն կառնէ զաւակներուն կըրտսերը, ու կերթայ նստիլ պատուհանին մօտ, երդիքին այն տեղը՝ ուր ամէն իրիկուն ընտանիքը ասոր է հաւաքուիլ։ Մայրը կերակուրի պատրաստութեամբ կզբաղի, աղջիկներուն կրնտելը գոյր առած՝ կերթայ խմիլու ջուրերնին բերել մօտակայ գաւթէն, մինչ մեծը սեղանը գնելու վրայ է։

Կամաց կամաց չրջանակը կամբողջանայ։ Տղայնիկը կուգան նստիլ սեղանին չուրջը։ Ամէնէն վերջը մայրերնին կը տեղաւորուի, Հայր մերը կըսուի ու ճաշը կսկսի։

Մինչ անոնք կուտեն, ես կը դիտեմ զիրենք։ Լուսինը երած է հիմայ, ու իր ճերմակ անուշ լոյսով կօրհնէ կարծես անոնց սեղանը։ Ինչ պէսք ունին հրապի լոյսին՝ երբ երկինքը ձրի կը խրկէ գոյն իրենց, Գարշելուկ այլ հիանալի տեսարան մը՝ աղքատին այդ ճաշը՝ որու պիտի ցանկայինն ապահովաբար չատ մը ունեւորներ։ Բնութեան ազնուկատ ու ախորժարեր չարժուհիներով կը չարաճախին ուտել անոնք Աստուծոյ այդ օրուան տուածը։ Վա՞ղը, ինչ փոյթ, այսօրն հոգացողը վաղն ալ անշուշտ պիտի հոգայ։

Բայց արդէն ճաշը վերջացած է, ինչ չուտ ու սեղանը օրհնողը կը խնդրէ Աստուծմէ որ անոր լիութիւնը անսուազ ըլլայ միշտ։

Հիմայ ուրիշ բան չունին ընելիքը, եթէ ոչ սպասել որ աչքերնին ծանրանայ ու անկողին իյնան։ Սակայն այդպէս, չինչ երկիրներն պիտայ, լուսին պիչկով այդ հանդիսատես չէ՞ մը որ քուն մը կտրէ։ Տղայն արդէն հանրին չուրչն են առած, ու ան՝ պզտիկներուն պահանջկոտ թախանձանքներուն վրայ՝ սկսած է հին առեղուտն հնչեցնելու մկը պատմել։ Անդին այր ու կին կը խոսակցին իրենց առօրեայ կնճռոտներն վրայ։

Այդպէս անա կանցնի անոնց կեանքը, երջանիկ ու անդորր, ամառը՝ դուրսը՝ երդիքներուն վրայ, ու ձմեռը, տիեզերական մը լոյն հանդստութեան մէջ։

* * *

Ամբողջ քաղաքը հիմա հանդիստին թեւերուն մէջ ընկղմանած է։ Շէնքերն մարած են ու երկինքին միդմածուխ օրանգներուն դիչերուան անգորրութիւնը կիջնէ սիրտերուն մէջ։ Հեչտին ինքնամոռացութեան պահն է։ Աչքերը՝ երկինքի պայծառութեան հանդէպ,

հզի հրճուանքով մը կը պչնուն ու լապտերներու դողդոջուն ու չիջամերձ դիծերը կը ժժգունին լուսնկին չքնդ լեցունութեան առջեւ։ Լուսեղ թովչութիւն մը կը յածի իրերուն չուրջը, ու վհհատիպ ու չողուն պապղանք մը կը լուսազարդէ կհանքին դժկամ մթութիւնները։ Հեռո՛ւ այս պահէն, միտքին բոլոր անձուկ մտածումները, ու խարխափուն սաւառնումները՝ նուիրին հանուէն։ Հեռո՛ւ այս ժամէն՝ կհանքին բովանդակ ծանրաշաղոտուկ վրդովմանքը, սրտին հնդգ լկանքը՝ տարամերժ զգայութիւններու տակ, հեռո՛ւ աչքերուն չուայտ խնդութը ու հոգիին լոկին տաղնապները։ Անհնարինի սրբեցութեան պահն է այս՝ հոգիին համար, արբչանքի լուսամոյն վայրկեանը՝ անհունութեան դէմ խոկացող միտքերու համար։

Այլ յանկարծ, երկար ու հեւացող չունչի մը նման, հեռուէն հով մը կը փրթի կուգայ, կը մօտենայ ու կանցնի մեղմասոյլ, ու թոյլ չոյանքով մը կը հրանդէ նիրհող անուրջները դիչերուան։ Ծառերը՝ որոնք հոս հոն կը ցցեն երկինքներէն վեր իրենց ոստախիտ գագաթները, ծաղիկները՝ որ իրենց նրբաթեք ցօղունները կը փռեն պատերու երկայնքը՝ թաւշային քնքշութեամբ մը, խոսք ժժգոյն ու անզօր ցցուածքներ՝ որոնք դուրս կը խուսափին որմերու ճեղքերէն, ջրեղբերն ընթացայոյտ կնճիռները, բաղիղները մինչեւ որոնք լերկ պատերու միօրինակ մերկութիւնը մութ կանանչով մը կարաւաւորեն, բոլորն ալ կը չարժին ու կը սարսռան հպանցիկ զգուանքի մը յուզմունքովը։ Ու այդ սարսռանքն ունին նաեւ դաչտերու գեղինփառ հասկերը՝ որոնք միանուագ չարժունութեամբ մը՝ ոսկի ալիքներու թաւալումի մը նման, պլուխնին կը ծռեն ծանրօրէն, երբեւ անհուն մեծարանք մը ընծայելու անսպառելի սիրական ոյժին։ Ամենէն յետոյ, լեռնին մակերեսն է որ կը փոթփոթի ծխածաւալ ծաւի ծալքով մը։

* * *

Ու սակայն ուրկէ՞ է որ կուգայ այս ձայնը խանգարել դիշերապահի այս անդորրութիւնը։ Արցունքներէ վրդովուած հառաչանքի մը կոծումները ունի ան, ու զառնայուշ չեչտերը եղկական սիրոյ մը։ Ու ձայնը, մեղմասոյլ եղանակաւորումներով, հեռուէ տարտամութիւններուն մէջէն կարձագանգուի գաշնահոսան, մերթ բարձրանալով խիղախ հնչակցութեամբ մը, տարածուելով՝ ծաւալելով այերասիւնս, մերթ մարելով խոնարհելով ոգեստան, ժժգոյն հոգեւարքի մը տաղնապայոյզ նուաղկոտութեամբ։ Անծանօթ սիրուհի մը հասցէին՝ սիրակէզ հոգիի մը պաղարուն հեծեծանքներն են անոնք՝ որ կը խուսափին հէ՛ք այդ չրթներէն ու կերթան դժնէ խռովանքով մը յուզել ապաստումին տաղտուկովը տառապող սիրտերը։ Ժուժկալուած տենչանքներուն բո՞րն է որ կը հրահրուի ուժգնօրէն պահ մը, ու յետոյ կը մարի տակաւ չիջամերձ պլպլուքներով՝ երբ

խաղաղական անդոյլ լոութիւնը կիյնայ վերջապէս տանիքներու վրայ, երբ յաղթահարուած խոնջէնքը կիյնայ տապատ փլուզումով մը ու հանգիստը կը ծանրանայ սիրական՝ կիանքին վրայ։

Ո՛վ մխաիքական խորհրդաւորութիւնը տատղատղդ երկինքին, ո՛վ խաքուն ու անխմանալի պաղտնիքը անհուն սիներքինն։ Ո՛վ անհուաճ ու անհուազ սէրը կեանքին։

Միտքս անհունածիր սատանումներով՝ կը չարունակէ խափանիլ պահ մ՚առ լուսատուէ լուսատուր, անսահմանութեան զոզը, յիտոյ անդիտակից ոստում մը՝ դէպի անբջանքի մխաատուեր հոլիզոնները, անորոշ ինքնամոռացում մը, տարտամ անդղածութիւն մը, ու կը փակուին այդքան՝ մինչ լուսինը կը ժպտի վերէն սիրատո՛ւչ ու կը հակէ վրաս։

Եղեսիա

ՎԱՐԴԳԷՍ

ԳԻՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒ ՀԱՄԵՄԱՏ

Գիրութիւնը հիւանդութիւն մըն է։ — Արտմնոյն կշռոյն անփոփոխութիւնը — Պէտք է հիւանդութեան դէմ կռուիլ ու ոչ թէ իւղին. — Ժառանգական գիրութիւն. — Նիհարութիւն յատաջ թերող շինուկ։

Ի՞նչ պէտք է ընել նիհարնալու համար. մերևաս այս հարցումը ամենքնիդ ալ չհետաքրքրէ։ բայց ընկերութեան մէջ դէմ անձերը բաւական ստուար թիւ մը կը կազմեն ու անոնց համար դոհ պիտի ըլլային այս մասին դոհացուցիչ պատասխան մը ընդունելով։ Մի փոքաք ըսելու թէ դիւրին է այս խնդրին լուծումը ու թէ մարդ միմիայն քիչ ուտելով ու չատ յոդնելով կրնայ այս անպատեհութենան ազատիլ։ պարզապէս անհնմեմատութիւն մը բրած պիտի ըլլաք։ Ներկայ ուսումնասիրութեան մէջ պիտի տեսնենք որ դիրութիւնը մինչեու հիմայ մեր դիտցածէն բոլորովին տարբեր զիտական հիմերու վրայ հաստատած է։

Թող զարմանալի չթուի եթէ ըսեմ թէ դիրութիւնը պարզապէս անդաւութեան մէկ հիւանդութիւնն է ու միեն այն հիւանդութիւններէն որոնց պատճառները ու մեքենականութիւնը տակաւին աւելի մութ կը մնան բժշկական գիտութեանց առջեւ։ Վերջերս Պ. Լըվէն նոր ուսումնասիրութիւն մը կատարած է որ գինքը առաջնորդած է դիրութեան մասին հետաքրքիր բնորոշումին տարբեր եղող այս հայեցքներուն։ Այս գիտունին համեմատ կատարեալ առողջութեան մէջ գանուող չափահասի մը մարմնոյն կշիռը անփոփոխ՝ քանակութիւն մըն է որ ոչ չափազանց անդաւութեամբ ու ոչ ալ աչխատութեան նուազմամբ

կրնայ աւելնալ։ Ջղային զրուխնան դերակայութիւնը որ միշտ կը չհաւասի մարմնոյն բոլոր կենսական երեւոյթներուն մէջ թէ՛ իբր կանոնաւորիչ եւ թէ՛ իբր չափաւորիչ, հոս ալ երեւան կուգայ իր որոշ դերերով. այսինքն ջղային զրուխնանը իր կանոնաւորիչ գործը այստեղ ալ ղեզծնել կուտայ չափաւորելով մեր մարմնոյն ծանրութիւնը եւ միմիայն հաղիւ նշմարելի զոյգն ճօճումներ թոյլատրելով անոր եւ ատոր իրրեւ ապացոյց կրնանք դիտել տալ որ երբեմն ջղային գործունէութեան խանգարման ենթարկուած պարագային հակառակ իրենց ժուժկալութեան՝ խիստ բիչ ուտող անձեր օրէ օր կը պիրծանան։ Բազմաթիւ փորձեր կը հաստատեն թէ մարմնոյն ծանրութիւնը կամ կշիռը՝ ատողջութիւնը խախտող թերակատար պայմաններու տակ միայն կրնայ փոխուիլ. եթէ հիւանդութիւններէն ոմանք դիմադ կը նիհարցնեն, ուրիշներ կը զերբնեն ինչպէս որ կը պատահի օրինակի համար ժանտատանդային ջերմի եւ ծանր վերքերու ապաքինումէն վերջ։ Պ. Լըվէն մէջտեղ կը բերէ սատիկ վիշտերու եւ անարկու յուզմունքներու այնպիսի հետաքրքրական դէպքեր որոնք արտառաքնօրէն նիհարութիւնն պատճառելու տեղ ընդհակառակն զերութեան պատճառ եղած են։ ատոր օրինակ կը յիշուի անդղեացի սպայ մը որ զերբնած վիճակով կենդանի դուրս եկաւ այն դնտանէն ուր նեռուած էր անօթութենէ մեռնելու համար։ Գանի որ զերութեան միակ պատճառը ջղային զրուխիւնն է ըսինք, հետեւաբար հոս մարմնոյն կշիռը կայուն եւ մշտական վիճակի մը մէջ մնալու համար ջղային գործունէութիւնը պէտք է անվթար եւ ատողջ վիճակի մը մէջ գտնուի։ Բնախօսութեան մէջ ապացուցուած իրողութիւն մըն է թէ մեր ամբողջ կենսական պաշտօններուն միջեւ գտնուած համեմատութեանց եւ կապակցութեանց հետեւանքով մեր ոեւէ մէկ գործարանին գործառնութեան պատահած ախտական վիճակ մը՝ կ՚ազդէ նաեւ մնացեալ պաշտօններուն վրայ եւ հետեւաբար նաեւ ջղային զրուխնան գործառնութեան վրայ. սեռնին դիւրին է հետեւցնել թէ զերութիւնը փոփոխական եւ խիստ անհամեմատ հիւանդութիւններու ախտանիշ մը կը կազմէ. մէկուն քով *gastropathie* մը, մեւսին քով սրտանդի հիւանդութիւն մը եւ ուրիշի մը քով ալ ջղային հիւանդութիւն մը կրնայ զերութեան ծնունդ տալ։ Այս անտեսութիւններէն կը մակաբերուի ուրեմն թէ զերը կեդրոնուելէ եւ ըմբռնելէ զրկելով եւ զայն իր ոյժերուն անհամեմատական մարմնական աշխատութիւններով բեռնաւորելով չենք կրնար վտանգուած արդիւնքին հասնիլ, այլ պարտաւոր ենք ինչպէս որ պատճառը բացատրեցինք, խոկալէս զերութեան պատճառ եղող բուն հիւանդութիւնը որոշել եւ ատոր դէմ մաքառիլ. այս կերպով միայն կարելի է զերութեան դարմանը գտած ըլլալ։

Մինչեւ հիմայ խնդիրը ընդհանուր ախտաբանական տեսակէտով քննեցինք. պէտք է դիտնալ նաեւ որ ընկերութեան մէջ զերու-

թիան հասարակ պատճառը ընդհանրապէս դժուարամարսութիւնն (dyspepsie) է. եւ արդարեւ դէղերուն մեծ մասն ալ դժուարամարսելի են, ուրկէ կը հետեւի թէ դարմանում մը միջոցներէն մէկն ալ դէղը մատնզի օրական դրութիւան մը տակը դնելու միջոցն է։ Դիտուած է որ չատ մը անձեր աննպատակ ամենափոքր քանակութիւամբ մը դարձեալ կը չարտօնակեն իւղ ամրարելէ. պարարութիւնը (engraissement) ոչ թէ մատնզին համաչափ calorieով այլ մատնզին մարսելութիւան համեմատական կերպով կը դրծէ, ուստի այս կարգի դէղ մը դարմանելու համար նախ դժուարամարսութիւնը պէտք է անհետացնել. ապա թէ ոչ նիհարակերն ուտելիքի օրթապահիկը լրջացնելու աչխատինքը անօդ նիհարնալուն չնորհիւ կրնայ տուողութիւնն ու կեանքը վտանգի դրած պիտի ըլլանք։ Զօր դրութիւնը յառնապարծի է այն առնմանին մէջ ուր ըմպելիքներուն նուազումը օդտակար է դժուարամարսութեան բուժման. բայց երբ այս առանց չուրի մնդատութիւնը տեւի երկարատեւէ՝ այլեւս վտանգալի հանգամանք մը կը սատնայ։

Այս գանազան տպաւորչութիւններէն կը տեսնուի ուրեմն թէ դիրութիւնը ընդհանրապէս ծնունդ կ'առնէ աննպատակութեան պայմաններուն մէջ տեղի ունեցած անկարգութիւններէն։ Դէղերը խել մը տխատական վիճակներ կը ներկայացնեն. սոսնց ամենէն ծնայտնը գժուարաչնչութիւնն է. մինչ մինչեւ հիմայ այնպէս կը կարծէինք թէ այս վիճակը յատուկ կուգայ մատամբ իւղին չափազանց քանակութիւնէն եւ մատամբ ալ որուն մէջ պատանած անկարգութիւններէն։ բայց Գ. Լըվէն կ'ըսէ թէ գժուարաչնչութեան պատճառը բատամբան է որ իր պաչտօնը պէտք եղած կերպով կատարելու վիճակի մէջ չէ գտնուիր։ Հետեւապար այս դիտուններն համեմատ աննպատակութեան ինքնայատուկ հանոնաւորութիւնները վերատատուելու եւ հետեւապէս գիւրութիւնն ալ անհետացնելու համար դարմանումն նոր դրութիւն մը պէտք է եւ գործ դնել, օրինակի համար մէկուն քով պէտք է բատամբը խնամել միւսին քով ցնդղատուզ մը կամ աղեստոզ մը եւ կամ ուրիշի մը քով ալ արգանդի fibrome մը եւն։ կարճ խօսքով ոչ թէ իւղին դէմ պէտք է պայքարիլ այլ գերութիւնը յառաջ բերող հիւանդութեան դէմ։

Գիրութեան ժառանգական ըլլալուն խնդիրը միչտ գիտուններուն սեղանին վրայ կը գտնուի. յատկան զօրաւոր փաստեր կան ապացուցանող թէ գիրութիւնը կրնայ սերտնդէ սերտնդ ժառանգական կերպով փոխանցուիլ։ Դէր ծնողներէ ծնած նորածիններուն քննելով կը տեսնենք թէ սոսնց մարսողական իւզովակը ընդհանրապէս անկանոն վիճակի մը մէջ կը գտնուի, հետեւապար սոսնց քով անհետացութեան պաչտօններն ալ պէտք եղածին պէս չգիտեն կատարուիր. ուրեմն անեղկրայ է թէ սոսնք ալ ազատային իրենց ծնողաց պէս մէյմէկ գէրը պիտի ըլլան։ Նոյն ժառանգականութիւնը

այնչափ խոր արմատ մը ձգած չէ նոր հասնող անհատին վրայ, ուրեմն բժշկութիւնը պիտի կրնայ դէը ծնողներու արդիւնքները ապագայ դերութենէ մը ղերծ պահել՝ անմիջապէս նորածինին մարսողական խողովակը զարմանելու աչխատելով եւ անոր անձնատուութիւնը իր ընորոշ վիճակին մէջ դնելով։ Այսուհետեւ այս խնդիրը ապագայ բժշկութեան կատարելիք մէկ գործը կը ծնայ։

Ժամանակէ մը ի վեր դերութեան երբեմն դարմանի չենուկի մը խնդիրը մէջտեղ դրուած է, որ եթէ իրականութիւն գտնէ կարծեմ թէ բժշկութեան նչանակելի գիւտերէն մէկն ալ այս պիտի ըլլայ։ ազատելով չատ մը անձեր դերութեան պատճառած անհանդուրժելի դժուարութիւններէն։ Այս նոր դաղափարը յղացողը Ռամոն անուն դիտուն մըն է որ իր կատարած փորձերով կրցաւ քանի մը դրական արդիւնքներ ձեռք բերել։ Ինչպէս ուրիչ չատ պարագաներու մէջ այս անգամ ալ դարձեալ հնդկախոզերն (cobaye) են որ փորձերուն առարկայ կ'ըլլան։ Պ. Ռամոն այս կենդանեաց փորամաչկ (péritoine)ին մէջ ձէթ ներարկելով ատոր արեան սպիտակ գնդիկներուն կողմանէ ծծուելը տեսաւ։ յետոյ այս կերպով պատրաստուած հնդկախոզէ մը առնուած չենուկը ուրիչ կենդանիի մը ներարկելով տեսաւ թէ այս վերջինն ալ կը սատնայ ձիթախուղը չուտով ծծելու կարողութիւնը։ Բայց փորձը տակաւին միմիայն այս իւղին չուլջը սահմանափակուած է։ մարդկութեան օգտին տեսակէտով բացարձակ արդիւնքներ ձեռք ձգելու համար պարտաւոր ենք քննել թէ միեւնոյն իրողութիւնը մարդկային ճարպին համար ալ կրնա՞յ կիրարկուիլ թէ ոչ։ այս բանին համար մեր արեան սպիտակ գնդիկներուն կողմանէ մեր հիւսուածներուն մէջ դիղուած իւղը անհետացնելու դիտումով պէտք է մեր վրայ փորձել այնպիսի կենդանիի մը չենուկին ազդեցութիւնները որ նախապէս մարդկային ճարպի ներարկումէ ընդունած է։ Ահա այս գործին համար Պ. Ռամոն կը խոստանայ իր փորձերը յառաջ տանիլ։

Մ. Պ. ՉԷՎԻԿԵԱՆ

ԱՐՁԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳ ԱՌ ԵՐԱՋ

Հետեւի աղուորութիւնները կ'երգեն անդադար, մոխիկ ընելը գինովցնալ մըն է, նայիլը նուաղիլ մը։ Եկո՛ւր, անուշ երազ, խնկոտ պաշտամունքի մը մէջ ներանձնացած՝ հալող ձիւներու պէս հալինք երարու տաքութիւնով։

Ջմեռուան ձերմակ դիչերները լմնցան հասնող ատոյգներու հետ՝ տեղի տալով գարնան հմայքուտ դիչերներուն։ Մարմարայի չու-

բերուն մէջ խեղդուող վերջալոյսը՝ հիւծախտաւոր կարմիրներով կ'ողցունէ դաղաթները որոնք կ'աղօտնան տակաւ երկնցող ըստուերներու տակ. սառ լռութիւն մը կ'սկսի քնանալ ամէն դի:

Եկո՛ւր, քնացունել վիս համբոյրիդ տաքութիւնովը, հոգիս կ'սիրէ տարրալուծուիլ ու լողալ հոգւոյդ մէջ:

Գրկէ՛ դիս բաղուկներուդ դղրդող պրկումովը, թերեւս չուչանար արչալոյսը, Սրեւը ջահն է որովհետեւ անարիւղ, լոյսը պատանդ է արծաթի:

Փաթթուինք, աղուոր երազ, վայրկեաններդ չոգի կ'ըլլան, սէրը ըմբռեղ՝ կ'զառնայ, իսկ նայուածքդ վայփայանքը արիւն կ'հանէ սրտէս:

Մի ուշանար . . . :

Հիմակ պուրակներն ալ պիտի արթնանան թռչուն մեղեդիներու առաւօտեան մը մէջ: Արչալոյսի բերնէն փչող սիւքը արթնցուցնել կ'սկսի ծառերն ու տարփիններդը, ալիքները ղիրար համբուրելով կ'նուաղին իրարու դիրկ. Եկո՛ւր, օրրող երազ՝ տանիլ դիս քանի վայրկեան սրտի ու հոգիի աշխարհներուն մէջ:

Շուտ մի փախչիր քովէս:

Սիմէն անգամ երբ լռեմէ հեռանաս, կ'նայիմ ետեւէդ, անհագութիւդ առջեւ դողդոջ, բայց քու կեանքդ մեռնելուն մէջ իսկ է, քու հեչտանքդ տառերուն է լոկ:

Մեծ - Նոր - դիւղ - բազարու

ԱԵՈՍ

ԳԼԽԱՐԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(ՔԱՖԹԱՋԻ)

Դեռ նոր թողած էին պաքալայի սեղանը ուր Շաղէօյլ անօրինակ չահեր ըրած էր այդ օրը:

— Ա՛խ, ա՛ռ Շաղէօյլն ալ գոչեց Լասլուսիէր հառաչելով, ի՛նչ սատանորդի է, խաղի մէջ յաջողի, սիրոյ մէջ ալ յաջողի: Իրաւ որ, ամէն մարդ գլուխը մերկ կը ծնի, բայց կարծես Շաղէօյլ գլուխը գոց ծնած է:

— Պարոննե՛ր, յարեց Շաղէօյլ, համեստօրէն խնդալով, գլուխս գոց ծնած չեմ, բայց այնպէս պատահած է որ մինչ սաց գլուխս չհնամ. Ընել կուզեմ մէկ, երեք սարինելէ ի վեր, ամէն կաղանդի առտու, իբր ընծայ կընդունիմ հոյակապ գլխարկ մը, առաջին կարդի տպրանք, գլխարկ մը որուն վրայ վաճառատան հաղորդն չկայ, այլ անոր տեղ կ'երեւայ իմ սովորական դործածած գլխարկներուս

թիւը։ Արդ, այս կապանդչէքը անձամբ անձ մըն է որ կը գրկէ ինձ։ այս պահուս գլուխս գրածս ալ ճիշդ այդ գլխարկն է, ի՞նչպէս, հասնա՞ծ էք ձեւին։

— Օ՛, չատ գեղեցիկ է, յայտնի է որ վարպետի ձեռքէ ելած է։ Բայց ի՞նչպէս կըլլայ որ զայն ձեզի գրկողը չէք ճանչնար։

— Շնորհակալ խօսելով, տարտամ կերպով միտքիս թէ գրկողը ո՛վ է։ ենթադրութեամբ դուած եմ այն անձը որ այս օգտակար նուէրը կընէ ինձ, բայց անոր անունը, հասցէն բացարձակօրէն անծանօթ է ինձ։ Կարճ խօսքով, մինչեւ իսկ չնորհակալ թիւններս յայտնելու համար իսկ անկարող եմ։ Աւելին կայ, կը կարծեմ թէ չատ մեծ տառապանքներ պիտի պատճառէի այդ անձին, եթէ փորձէի ճանչնալ զինքը։

— Ուրեմն ինչո՞ւ համար այդ գլխարկը կը գրկէ ձեզի։

— Հը՛մ . . . այդ խնդիրը երկար պատմութիւն մըն է։

— Լա՛ւ, պատմէ մեզ ուրեմն, օ՛ն։

— Այս իրիկուն արդէն զբաղեցիդ տալ։ Ձեզի սիգարէթ մալուս հարկ չեմ տեսներ, տնաւասիկ կըսկսիմ պատմել։

Ընկերներուս չըջանակը նորէն սեղմուեցաւ, ինչպէս քիչ առաջ՝ խաղի սեղանին չուրջ։ Սիկառները վառուեցան, եւ Շաղխօյլ, ընդհանուր հետաքրքրութենէն գոհ, սկսաւ խօսիլ։

— Երեք տարի առաջ, Դեկտեմբերի վերջերը, Բարիզէն ճամբայ ելլելով Անժէր քաղաքը կ'երթայի բարեկամի մը հարսնիքին ներկայ գտնուելու համար։ Այս ճամբորդութիւնը չատ հաճոյք չէր պատճառեր ինծի, բայց ի՛նչ օգուտ, ամուսնացող բարեկամս տասն մը իմ զօրապետներս մէջ ծառայած էր, եւ ես, պինտուորտանութենէ քաշուելէս ի վեր, իմ նախորդ կեանքս չխչեցնող ամէն բանի համար դուրգուրանք մը կը տածեմ։ Այսպէս ուրեմն, աչնան վերջերը, հազուած ազուած Բարիզէն ճամբայ ելած էի, հազած զգեստներս ճամբորդութեան չատ անյարմար էին, բայց ի՛նչ օգուտ, հարսնիքի յատուկ լայներ կրել սախալուած էի, զանոնք առանձին մախաղով մը հետս տանելու յոգնութիւնը չուզելով յանձն առնել։

Արդէն խակ վակօնի մը անկիւնը տեղաւորուած եւ տաքերս տաք չուրի գունատութեան վրայ հառաչած, ու լրագիրներս աչքէ անցընելու պես նոր սկսած էի, երբ չատ գեղեցիկ կին մը, թխորակ, գալկադէմ, վակօնէն ներս մտաւ ու ջեմս նստաւ։ Դրացուհիս, հակառակ իր պերճ արտաքինին, համեստութեան հով մը ունէր։ մտածեցուն երկարաւթիւնէն կը հետեւցնէի թէ ազնուական ընտանիքի մը կը պատկանէր։ Սկսայ մտածել թէ ապահովապար այդ սիկինը բարձր դասու վերաբերող, պարկեչտ մէկն էր, որ սիրային արկածներու համար ճամբայ չէր ելած։ Այդ պատճառաւ, լրագրիս վրայէն մէկ քանի անդամ անոր նայելէս վերջ—սակայն այլ եւս խուշ մը հրաւած է ինծի—սա տեսակումը գոյացուցի թէ «նայ չկայ», ինչպէս սո-

վոր էք ըսել դուք պարոնները, եւ կրկին լռափերներս սկսայ կարդալ։

Հարկ կըզգամ խոստովանելու թէ, գրացուհիս ալ իր կողմէ առանձին երեւոյթ մը առած էր որ կարծես թէ ես իր զէմը բնաւ գոյութիւն չունէի։ Իր ձեռքի պզտիկ մաղախէն հանած էր լուսանայի վերջին հատորը եւ անտարակոյս մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդար զայն, քանի որ մէկ էջէն միւսը կ՚անցնէր անընդհատաբար, արձաքնոց տուր պզտիկ դանակով մը կտրելով թուղթերը։

Թռչնոց կը սուրար, եւ այս գրացնուհիները, նոյն իսկ իր անհոգութենէ վիճակին մէջ, կրկին ունէր իր հրապոյրը։ Վակօնին մէջ մանուշակի եւ մուշտակի բուրում մը կար, որ կը բխէր այդ սիրուն արարածէն եւ կը հասնէր մինչեւ իր անձանոթի ղրացին, պաչտօնական զլխարկով ճամբորդը։ Շատ կարելի է որ ճամբորդութենէն անյարմար հանգրձանքը ճաչակին մասին չատ պէչ դաղափար մը կուտար տիկնոջ, որ թերեւս անգիտակից արհամարհանք մը զգացած էր։ Միանգամ զրաւուած էր բոլոր այս բաներով. կը մտածէի որ, եթէ թաղիքէ զլխարկ մը եւ պիսակաւոր վողկապ մը զրած ըլլայի, այն ատեն պիտի չանդգնէի խօսիլ անոր հետ . . . ։ Բայց չանկարծ զրացուհիս կամ կարմիր եղաւ, զլուքը վար դրաւ եւ սկսաւ ուժգնօրէն հովահարուիլ։ Անոր զեղցիկ դէմքին վրայ սրտնեղութենէն կնճիռները գծուեցան, թէեւ պահ մը վերջ հանդարտեցաւ եւ իր ընդհատեալ ընթերցանութիւնը վերսկսաւ։ Սակայն եւ այնպէս տասը վայրկեանէն կնոջ դէմքի ողբաղին կծկումները նորէն երեւցան քրտինքի կաթիլներուս հետ։ Ալ այս անգամ ինքզինքիս իրաւունք տուի թերթս մէկ կողմ թողուլ եւ խօսիլ անոր հետ, ձայնով մը՝ որուն մէջ չանայի դնել ամէնէն խանդաղատ սիրոյ մը ներդաչնակութիւնը։

— Հիւա՞նդ էք արդեօք, տիկին։

— Ինչ մը, պարոն . . . բայց բան մը չէ, կանցնի հիմայ։

— Կրնա՞մ արդեօք ձեզի օգտակար ըլլալ ո եւ է կերպով, տիկին, բան մը կուզէ՞ք։

— Շնորհակալ եմ, պարոն, բնաւ չատ հանելի բան մը ըրած կըլլաք . . . եթէ ինձմով լմնաւ չըզբաղիք։

Վա՛յ անպիտան. յոյսս ի դերեւ ելած էր։ Անմիջապէս սկսայ թաղուիլ իմ ընթերցուածներուս մէջ, միայն աչքիս պոչովը չարուճակեցի վրան ուղեկցուհիս, եւ հետզհետէ յայտնապէս տեսայ թէ վիճակը կը զեշնար։ Հիմա աւելի չատախօս կը կծկուէր, զէմքը կը զալարուէր, չոնքերը կը պռատէր եւ ակռաներովը կատաղօրէն կը խածնէր այն տանթէլէ թաչկինակը, որով իր քրտնաթաթախ երեսները կը սրբէր։ Խեղճը յայտնի էր որ սաստափելի կերպով կը նեղուէր, բայց առաջին անգամ առտուց պատահմանէս յետոյ, այլեւս չէի համարձակեր ինքզինքս վտանգի ենթարկելու։ Բայց այս անգամ ինքը սկսաւ խօսիլ հետս։

— Պարո՛ն, ըսաւ ձիպ մը ընկերով եւ այնպիսի անմեղունակ ձայնով մը որ կարծես հեռուէն կուգար ինձ, մօտերը կայարան մը կա՞յ արդեօք։

— Մէկ ժամ պէտք է սպասել, տիկին, նոյն իսկ մէկ ժամէն ալ երբ Շարլթրը հասնինք, թռչունը հազիւ քանի մը վայրկեան կանգ կ'առնէ։

— Օ՛հ, սոսկալի բան է. ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս, երբէք մինչեւ հոն չպիտի կարենամ հրմտալ . . . ։

Մոռցեցի թէ դրացուհիս իրարանցումին պատճառը մէկն էր այն թեթեւ այլ ախրական անհանգստութիւններէն, որոնց անչուշտ ակնարկելով ըսած է մեծն Մալէրպ. «Աղքատը, իր խրճիթին մէջ, ինչպէս ամենէն հարուստն ու սոհմիկը պարտաւոր են հպատակիլ անոր օրէնքներուն»։

Եւ անմիջապէս ըսի տիկնոջ.

— Ձեր անհանգստութեան համար խորապէս կը ցաւիմ տիկին, եւ վստահ եմ թէ իմ ներկայութիւնս է որ արդելք կ'ըլլայ անոր բուժման։ Համեցէք ուրեմն իմ պայուսիկս ուրանալ, ես պատուհանին առջեւ կը կենամ գաչտանկարը կը դիտեմ, եւ ձեր փափաքին համաձայն, այլ եւս ձեզմով չեմ զբաղիր։

Այս խօսքերը ըսելով մեքենայօրէն դէմառկս հանեցի գոր դէպի դրացուհիս կարկառեցի ճարտասան Պուրսալուի նման, եւ սկսայ դիտել Սէն Սիւի բլրակները, անցեալիս բոլոր յիշատակները սրթենցան եւ հետզհետէ տեսայ Օսթէրլիցի դէմակը, վակըմը, մատուռը, վերջապէս բոլոր այն վայրերը ուր իմ երիտասարդութեանս առաջին օրերը ճառագայթած էին։ Անցեալին բովանդակ ըմնաստեղծականութեան մէջ կը լողայի . . . վերջապէս, երբ պատուհանին քաչուելով կրկին տեղս նստայ, ուղեկցուհիս այլեւս հիմա հանգստացած, զուարթերես եւ գոհոյտ, գարձեալ Լուտանայի Սավճիհենը կարդալու վերսկսած էր . . . միայն գլխարկս մէջտեղ չէր։

Պէտք եղաւ որ գլուխս բաց հասնիմ Ամիժէր, ուր հագնեցայ այլանդակ գլխարկ մը միայն կրցայ գնել։ Բայց քանի մը օր վերջ, Յունվարի առաջին օրը, սքանչելի գլխարկ մը ստացայ, գլխարկ մը որ առաջնակարգ կերպով շիք էր եւ որ— անբացատրելի դաղտնիք— չատ լաւ կը վայլէր ինծի։ Ամէն ի վեր, ամէն կազմածի, անխուսափելի կերպով նոր գլխարկ մը կընդունիմ . . . ։ Անաւասիկ ատոր համար կըսէի թէ գլուխս գոց ծնած չեմ, բայց միշտ գլուխս գոցուղ մը գտնուած է։

Թարգմ Լ. Պ.

ՕՄՕՆՐՈՒԱ

ՓՑՓՒ ՓԷ ...

Մայիսվեր ամբողջ թոյրի, ձաձանչի
Հորիզոնվերուն տակ բախտաւոյած՝
Կուրծքըս լեցո՛ւն իղձ, կարօտ ու ևախանձ,
Թոյս տըշած էի իմ սիրես առջի. . . :

Տըղոց խաղալ ու անվըրդով ձնորըչ
Մ'էր—սէ՞ր թէ երազ՝ հոմանիշ էին.
Ժիածան, թիւրեղ, արփի, ինչ որ սին
Լ. բայց հնայր ոչնի՝ կ'ապրէր արբտես չոչրչ:—

Այսօր երբ վարդերը մէկիկ մէկիկ
Թօշնած կ'իյնան վար ձակոտս արբտես մէջ,
Ու երամ մը սեւ հագերու անվերջ
Կը սպառնայ հոգւոյս—անարև՛ երկինք,

Թեւերըս կուրծքիս վրայ խաչաձև,
Նայուածքս անժպիտ՝ չոչրչըս մոլորուն՝
Կը քալեմ մինակ ձամբէ մը, հեռո՜ն
Տարտամ, մուր ամպեր՝ հոգիիս վերև:

Ւցիւ՜ թէ առջի այդ հանդիպումին
Փոխանակ ամօղջ ըսպառուելներոջ,
Ու թէ՛ ևախանձոտ աչքերէ հեռոջ՝
Մեր արբտերն արբչիւ իրար ձողոշէին. . . :

Վերապահումի, սին վարանումի
Ժամերուն փոխան՝ յագուրդով մ'ամբառ
Հոգիս անցընէ՛ պապակն ու ծարաւ
Շըրթներէն անոր—ժպի՛կ ձիւնբորմիւ:

Այլ ախո՜ս. ցրնորք մ'է իղձս ապահաս.
Ու սիրես առջի՝ կը մընայ ինչ որ
Գառն է ոչ լրկիէ—տրտայտանք մը խոր,
Վա՛յրած չըլլարոջ առջ ցաւն անպահաս. . . :

Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Տ. Մուշեղ Վրդ. Շրշաքերականն. — *Ատանայի հոգեւոր առաջնորդն Գերդ. Տ. Մուշեղ Ծ. Վրդ. Եկեղեցական, վարչական եւ կրթական չրջանակներուն մէջ եւ Առաջնորդարանի եւ մասին իր ըրած մի քանի նախնական եւ ասպրական կարդադրութիւններէն զկնի, մասնաւոր յիշատակութեան է արժանի իր այն չրջաբերականն՝ որով Ատանայի թեմին բոլոր եկեղեցեաց քահանայից ու Թաղ. հոգաբարձու խորհրդոց կը յանձնարարէր եւ հրահանգ կուտար յայտնելով՝ թէ համայն թեմականք պարտին բարոյական ամուր եւ հաստատ կապով մը կապուած ըլլալ կեդրոնին (Առաջնորդարանին), թէ պէտք է մանրամասնօրէն իմացնել թէ իւրաքանչիւր եկեղեցի եւ վարժարան ի՛նչ եւ որչափ ապաս, գոյք, զրամ, կալուած եւ հաստատուն եկամուտ ունին, որոնց անուան արձանագրուած են այդ անչարժ ըստացուածքներն եւ ինչ՛ պայմաններով, թէ վարժարաններն որքա՛ն աշակերտ եւ պիւտճէ ունին եւ վերջապէս թէ բոլոր պաշտօնական մարմիններն պարտաւոր են ի պահանջել հարկին կանոնաւոր եւ անխափան համագործակցութիւն եւ տեղեկութիւն տալ Աղդ. Առաջնորդարանին։*

Այդպիսի ձեռնարկի մը անհրաժեշտութիւնն ու պէտքը ըստ ինքեան յայտնի է արդէն եւ զործադրութիւնն ալ՝ չբաւնք հարկիւոցիչ՝ այլ առիպազական կրնայ համարուիլ։

Մինչեւ ցարդ եկեղեցական ստացուածոց եւ զրամներուն նկատմամբ մեզ անյայտ եւ խաբուն որքա՛ն զեղծումներ զործադրուեցան, որոնցմէ մեզի չափ տեղեակ չեն եղած ո՛չ կեդր. վարչութիւնն եւ ո՛չ պատասխանատու մարմինները։ Չէ մոռցուած դեռ Աղդ. Պատրիարքարանի ցուցուցած այն ապարդիւն փութկոտութիւնն, որով խըստիւ արգիլեց պատասխանատու մարմիններուս, որ առանց կեդրոնին տեղեկացնելու ո եւ է եկեղեցապատկան ինչ չը վաճառեն կամ չի փոխեն, սակայն ուշ եր երբ չտայլատեցաւ այս հոգածութիւնն, քանի որ առնուն սոյն պատգամք՝ մանաւանդ նուիրատուաց բացառաձակ կամքն ու փափաքն, այն է միշտ անկորուստ պահել եւ նպատակին միայն յատկացնել իրենց կամաւոր նուէրն, ընծայ եւ նպատակներն՝ եւ յոռի մատակարարութեան հետեւանօք առաջ գալիք ապերասպալի եւ վնասակար արդիւնքներն, որուն կենդանի նմոյշն է կաթնեմ Մայր Աթոռոյ այժմեան կալուածական եւ մասնակարարական խնդիրն, գովելի է այդ մասին ի գործ դրուած մխիթարը։ Փափաքելի է որ նոյն չեն կատարուած մինչեւ ցարդ Աղդ. Պատրիարքարանն եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանն առանց յապաղման՝ սոյն մասօք հրահանգներ ուղղէին ամէն Առաջնորդութիւններու Փո-

հունակութեամբ յիշելէ յետոյ Աստուծոյ Աւաջնորդին այս օգտակար եւ կանոնաւոր գործունէութիւնը, պիտի յուսայինք վստահաբար որ Ն. Գերապատուութիւնը պիտի չյաջողի նաեւ պահանջուած դիրքին մէջ գնել Աստուծոյ վիճակին կրթական չարկերը, մանաւանդ Աստուծոյ հնդրոնին մէջ օրինապահութեան եւ համերաշխութեան գոյութիւնն եւ չարունակութիւնն ապահովել եւ անոնց բառական եւ իսկական իմաստն հասկցնել այն եկեղեցականաց եւ ժողովականաց որոնք պէտք ունին այդպիսի ազգու պատի մը, այս միայն պիտի ըլլայ իր դաւիճաց պատկան։

Սոյ վարչական ժողովնեղն.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հոգեւոր իրաւասութեան սահմանին մէջ գտնուող առաջնորդական թեմերէն զատ կաթողիկոսանիստ քաղաքն ալ՝ Սիս՝ իր չրջականերով կը կազմէ մի կանոնական ուրոյն եպիսկոպոսական թեմ, որ ըստ օրինի պէտք է ունենայ իր զատառական ու վարչական ժողովները եւ Տեսուչ խորհուրդները, որոնք պիտի հակեն ատկ այդ թեմին վարչական, եկեղեցական, կրթական ու մատակարարական գործոց բարւոք ընթացքին եւ պիտի դիւանարեն թեմական գործերը, միշտ եւ անխափան իբր վերատեսիչ եւ նախագահ իրենց գործունէութիւնը ունենալով Կիլիկիոյ Տեառն Կաթողիկոսն եւ կամ Կաթող. Փոխանորդին, որ աւելի յարմարն է, ըստ որում երբ ընդհանրական Կաթողիկոսութեան օրրանը դեռ Կիլիկիոյ մէջ էր, այն ժամանակուան Կաթող. Փոխանորդները կը կրէին Արքեպիսկոպոս Սոյ պատուական իշխողան եւ իբր ուրոյն եւ առանձին թեմ մը, կը կառավարէին Սոյ Վիճակը, ինչպէս ներկայիս ալ Հայ-Պապականաց Կ. – Պոլսոյ փոխանորդը այդպիսի անուանական պաշտօն մը ունին, Արքեպիսկոպոս Անարզապային անուան տակ։ Հետեւաբար մենք եւս հիմնուելով այդ պատմական, կանոնական եւ բանաւոր պատճառներու եւ անդրական ներկայ ընթացքին եւ անհրաժեշտական պարագաներուն վրայ, առանց վերապահութեան կ'ըսենք եւ կը յայտնենք՝ թէ Սոյ Կեդր. Թեմին առանց յապաղման եւ օր յառաջ իր կանոնական ժողովները պէտք է ունենայ։ Եթէ որ եւ է նկատողութեամբ զանց առնուի, օգտակար արդիւնք մը չունենալէ զատ՝ ընդհակառակն այդ պակասը Կաթողիկոսարանին եւ Կաթող. դիւանին համար աւելորդ զրաղում մը եւ բեռ մը պիտի ըլլայ, նկատելով թէ 8–10 եկեղեցիներ, ուղղակի Կաթող. Աթոռէն կը կառավարուին։ Եթէ ներում մեզ, կրնանք ըսել թէ Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսն եթէ ունենայ իր նախագահութեանը եւ կառավարութեանը տակ Սոյ քաղաքին բանդէտ եւ փորձառու անձերէն կազմուած Քաղաք. ժողով մը, իր յարաբերական գործառնութիւնք աւելի դիւրացէն եւ պահանջման հանգամանք կը կատարուին, եթէ միւսան վարդապետանիստ քէն եւ Սոյ քաղաքին. քահանաներէն կազմուած կուսն. ժողով մը գոյութիւն ունենայ՝ իր հոգեւոր գործոց մասին ընելիք աշխատանքն

աւելի կը դիւրանայ. Մեր այս խոհարհ կարծիքները եւ թելադրութիւնք արդէն կ՚ընդդիմին Եկեղեց. եւ Տոհմ. կանոնագրոց եւ օրինաց տրամադրութիւններուն, ուսակ չենք յուսար որ Ն. Ս. Օծութեան կողմանէ լրջօրէն նկատողութեան չառնուին։

Կաթողիկոսական Աթոռականներ.— *Անցեալ գարնան եմ Ս. Էջմիածնի եւ թէ Կիլիկիոյ Տան կաթողիկոսներն իրենց հոգեւոր իշխանութեան սեփական թեմերն ու վիճակները առանձ առանձ կոնդակներով եւ իբր կաթողիկոսական Աթոռի մը վայել եւ ժողովրդեան հարկաւոր եւ Նուիրական Նուէր Ս. Միւռոնով հսկակոպոս կամ վարչապետ նուիրակներ կ՚ուղարկէին, ունէին նաեւ կարեւոր կեդրոններու մէջ իրենց յատուկ ազդեցիկ, նշանաւոր եւ հռչակաւոր անձերէ կարգուած խնամակալներն, սակայն այժմ փոխանակ այդ տիտղոսին Աթոռակալ անունով կը ճանչցուին բոլոր կաթող. ներկայացուցիչներն, մանաւանդ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան չրջանակին մէջ. Այդ Աթոռակալներն կաթող. Աթոռին եւ Մայրավանքին յատկացեալ եւ կամ նուիրուած ու հանգանակուած ղրամներն ու նիւթական կամ զանազան իրեղէններն յանուն կաթողիկոսին առանալով եւ դանձնելով կը ղրկէին իր հասցէին։ Այսպէս Կիլիկիոյ արդի Ս. կաթողիկոսը իր պաշտօնին առաջին օրերն իսկ մանաւանդ պէս հրամայեց ամէն քաղաքի վարչութեանց եւ կամ թաղ. խորհրդոց, որպէսզի Աթոռակալի պարտականութեան իբր յարմար երեք ընտրելի ներկայացնեն, որոնցմէ յարմարագոյնն իր հայրապետական եւ օրհնութեան կոնդակով եւ բացարձակօրէն հաստատեց իբր իր ներկայացուցիչը նոյն քաղաքին մէջ։ Աթոռակալը հակառակ իրենց պարտականութեան բացորոշ եւ յայտնի լինելուն, ընդունուած սովորութեան մը համաձայն Կիլիկիոյ թեմապետը չեղող քաղաքաց մէջ հսկողի եւ գործադրի մը հանդամանքը ունին հանդէպ Եկեղեցականաց, ժողովականաց եւ ժողովրդոց, պաակի հրամանիներն՝ սովորական նուէրներն զանձնելով պըտակաղրութեան կառարուելին քահանայից թոյլատրելէ վառ, կը հակակշռեն նաեւ Թաղ. աղանեաու դիւրքին ու ազդեցութեան չափն եւ սահմանին։ Առանք ինքնին բան մը չեն, նկատելի եւ կարեւոր պարագայ մը կայ անդին որ անտեսուած է միչտ. այդ Աթոռակալներն երբ այդ պաշտօնին կը կարգուին, հաստատուն եւ վստահելի երաչխաւորութեամբ մը չեն ապահովուիր այն հանգամանքն դէպքերը որ կրնան յառաջ գալ անոնց մնանկանալէն, (քանի որ անոնք միչտ վճռառական եւ սեղանաւորներ կըլլան) ո՞ւ եւ է դիղծում գործուելէն եւ կամ մեռնելէն, այսպէսով՝ մանաւանդ կարեւոր քաղաքաց աթոռակալներուն քով կրնան գտնուիլ 30–40 տարի, որ կիլիկիոյ վանքին պէս նիւթական անկեալ վիճակ մը ունեցող վանքի մը համար կարեւոր գումար մը կրնայ համարուիլ։ Վերջերս Ստեփանայի մօտերը գտնուող տեղւոյ մը Աթոռակալը մեռնելով՝ հիմա*

կ'ըսուի թէ թէեւ ոչ անկարելի՝ դէթ դժուար պիտի ըլլայ դանձու-
մը անոր ժառանգորդաց մօտ գանուած վանքապատկան քիչ չատ
քանակութիւնմը դրամի մը: Մեր վարիչ եկեղեցական հարք հոգեւոր
եւ գիտական պարապումներէ եւ ուսումներէ զատ, եթէ քիչ մ'ըն-
ալ անտեսական եւ նիւթական հարցերն ուսումնասիրեն՝ չատ յար-
մար է, որոնց ալ պէտք ունին գանի որ մեր հասարակութեան
վարչական ղեկն իրենք կը կառավարեն:

Շահնազարեանի կտակը.— Կ. Պոլսոյ Ազգ. օրաթերթերը ժամա-
նակին գրեցին թէ լինչ նպատակաւ Ս. Կաթողիկոսը Շահնազարեան
վրդ.ին կտակած դրամին մնացորդը (հաւանականաբար 1500 օսմ.
լիրա պէտք է լինի) Ազգ. Պատրիարքարանէ իր տրամադրութեանը
տակ դրուիլն պահանջեց եւ Պատրիարքարանն ալ ինչ պատասխա-
նեց: Արդարեւ մենք զարմանալի եւ միանգամայն անհասկնալի եւ
անմեկնելի յատկութիւններ ունեցող համայնք մըն ենք, մեր ան-
արամաբան եւ անչքնաչայեաց գործերով միշտ տկար եւ պարբաւելի
կողմերնիս ցոյց կուտանք այնպիսի ընթացք եւ վարելակերպերով
որոնք ենքնին խիստ ջնջելի բաներ կը լինին: Սեղանին վերնալէն
վերջ միայն ուսելու անդիմադրելի ախորժակ մը կունենանք եւ
մանաւանդ կը մերժենք տալ երբ օրինաւոր պահանջումով ուզուի
մեզմէ վերադարձնել հօրինական այն ժառանգութիւնն որուն
մատակարարութիւնն՝ սեփական տիրոջը տկար եւ անկարող լինե-
լուն՝ յանձնուած էր մեզ: Այսպէս երբ արդիւնք չտալ եւ անարդա-
րանալի մատակարարութեան մը՝ իր բուն քանակութենէն կարե-
ւոր մէկ մասին կորսուիլը գնդղուզ այդ դումարը՝ Պատրիարքա-
րանը չարմար միջոցաւ մը չահու տալով հասոյթը տարուէ տարի
վերջերս կը զրկէր իրը հասոյթ Կիլիկիոյ Մայրավանքին մէջ բաց-
ուած ժառ. Վարժարանին:

Երբ Սիսոնին պետը Վեհաչնորհ Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոս, նկա-
տելով որ ինքն այժմ ի վիճակի է Մայրավանքին մէջ վարժարան
մը եւ կամ թեմերու համար դպրոցներ բանալու եւ դրամագլուխը
պահպանելու եւ չահագործելու ապահով միջոցներ ունի իր տրամա-
դրութեանը տակ, ուսում Պատրիարքարանը ո՞ր հիմնական օրէնք-
քին վրայ յենլով կը մերժէ առարկելով՝ թէ այդ դումարը արդէն
վստահելի ձեռքերու մէջ է եւ թէ առկոսը ըստ սովորութեան ան-
խափան պիտի խրկուի: Ըստ որում նկատելով որ Ս. Կաթողիկոսը
առանց երկար բարակ թղթակցութեանց իր ի Կ. Պոլիս գանուած
ժամանակ կրնար պահանջել եւ առնել Պատրիարքարանէն այդ եւ
ուրիշ կիլիկիատպատկան դումարներն եւ եթէ իրօք կան վստահելի
եւ ապահով միջոցներ այդպիսի կարեւոր դումարներն անեղծ եւ
արդիւնաւոր պահելու, Պատրիարքարանն ալ կը պարտէր առանց
վարանումի կատարել Կիլիկիոյ Հայրապետին պահանջումը, քանի
որ նա լիովին եւ ըստ ամենայնի իշխանութիւն ունի՝ իրը բացար-

ձակ պետը եւ ղէսլը ու պատասխանատուն կիլիկիոյ Ամոռին եւ վանքերուն սեպհական հիմնադիր։ եւ կրթական գործոց։ Ուստի Պատրիարքարանը չունի ո եւ է բանաւոր պատճառ անտեսելու կիլիկիոյ վիճակ. Կաթողիկոսին այդ իրաւունքին եւ հիմնադրութիւնն, մանաւանդ թէ Պատրիարքարանը որ միտի յայտարարած էր թէ այդ գործը իրը աւանդ կը մնայ եւ պիտի յանձնուի կիլիկիոյ Ամոռին այն ատեն՝ երբ անիկա իր բուն ոեքը ունենայ, հետեւաբար հիմա ո՛ր օրէնք եւ կանոն խոչընդոտած են որ ոչ կարենք տալ «ղրկանն» ի ձեռս միայն կը պատասխանուի Կաթողիկոսարանին պաշտօնական եւ արդարացի պահանջմանն։ Ահա ծնունդելի մէկ ընթացքը եւ հանգամանքը մեր առիմ. ինքնայատուկ եւ սովորական անտեղեակութեանց։ Եթէ Պատրիարքարանը ըսել կուզէր որ կանոնաւոր համարատուութիւններ եւ մատակարարութիւններ հոգած առեն միայն կիլիկիոյ Ամոռը պիտի վայելէ իր ինքնակամ եւ հոգեւոր անկախ իրաւասութիւնը ըստ ամենայնի, կրնար որ եւէ միջոց եւ հոգածութեամբ օժանդակ եւ առատրող լինել Կաթող. Ամոռին ինչքերուն եւ իրաւանց, ոչ թէ այսպէս ոչ բանաւոր եւ անդօր առարկութիւնով մը։

Մայրավանքին Տնօրէն Խորհուրդը։ — *Մենք աւելի պիտի կըրնայինք ծանրանալ Պատրիարքարանի այս ընթացքէն ծագելիք հետեւանքներուն վրայ, եթէ կիլիկեան վեճակաց եկեղեց. եւ կրթական, մէկ խօսքով վարչական գործերն ընդհանրապէս եւ Մայրավանքին նկարքին վարչութիւնը մանաւանդ պէս աւելի կանոնաւորուած ըլլային։ Չենք կարող ըսել թէ կանոնական ամէն արտաքրութիւնք կիլիկիոյ մէջ անպակաս գործադրուած լինին։ Թէեւ նեցկայ եւ ժամանակակից մարմիններն ալ վատահելի են եւ օրինաւոր գործունէութիւն մը ցոյց կուտան, հատանական ալ չէ որ դեղծում կամ չարաչար գործածութիւն մը լինի։ Բայց աւելի յարմար չէ՞ միթէ երբ Սուրբ Վանքը ունենայ մի Տնօրէն Խորհուրդ եւ որուն անմիջական հակողութեանը եւ իրաւասութեանը տակ պաշտօնավարող եւ փորձ վարդապետներէ եւ քաղաքին անտեսագէտ անձերէ կազմուած Տնտես. Խորհուրդ մը որ քննէ ընդհ. վիճակաց համարատուութիւնն եւ մանաւանդ կատարել տայ վանքին բարւոք մատակարարութիւնն։ Ներկայիս մի քանի միաբաններ բացի մէջ բաժնած են վանքին անհրաժեշտական գործառնութիւնները եւ իրենք հանրութեան վատահութիւնը կը վայելեն, բայց աւելի յարմարագոյն եւ օգտակար է մի քանի կարող անհատներու խորհուրդն ի մի ձուլելով, նպատակ որ արդիւնք մը արտադրէն, քան չափազանց գործունեայ, հատատարիմ եւ փորձառու կարծուող անձի մը հոգածութեան յանձնել ընդհանուրին վերաբերեալ որ եւ է գործ եւ կամ մատակարարութիւն։*

ՇԱՀՆԱԶԱՐ

ՄԵՐ ՄՏԱԾՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱՐՇԻԵԼՔ թ. 5852 - 62։— *ԱՐԱՄ ԱՏՆՈՆԵԱՆ կ'կարծէ Թէ կարելի չէ բաւարար արդիւնք մը ձեռք բերել՝ Իզմիրի Հիւանդանոցը մատակարարելու գործը կիներու յանձնելով, մինչ այս վերջիններուն և այլ մարդերուն միաբան գործակցութեամբ հրաշալի արդիւնք մը տուած կուգայ։— Բոլորովին համակարծիք ենք յոդուածագրի յայտնած դաղափարին, միայն Թէ չէր արժեր հեգնօրէն հրապարակ նետուած առաջարկի մը վրայ այսքան ծանրանալ և Իզմիրի էրիկ մարդերը իրենց Հիւանդանոցը մատակարարելու մասին յուսահատ, անկարող և անոնց մատակարարութեան դրութիւնը սխալ հռչակելու չափ լրջանալ։*

ՆՈՑՆԸ երկու անջատ յոդուածներէ միայն մէջ Դպրոցն ու եկեղեցին ներդաշնակութեան մէջ պահելու և առաջինը երկրորդին չզոհելու պէտքը կ'շեշտէ, և մանաւանդ հարկեսուցիչ պարագայի մէջ զոհուողը ոչ Թէ դպրոցը պէտք է ըլլայ, կ'ըսէ, այլ եկեղեցին։ Երկրորդ յոդուածին մէջ, կեղեւն ու միջուկը, ցոյց կուտայ Թէ մենք ինչպէս ամէն բանի՝ նոյնպէս դպրոցներու և կրթական գործի մասին ուելի հոգածու կ'գտնուինք արտաքին փայլին շողշողուն կեղևին՝ քան Թէ կենսաւէտ և հիւթեղ միջուկին, որու արդիւնքը կ'ըլլայ մեր դպրոցներու ամրութիւնը։

ՅՈՒՍԱԿ Ամերիկացի միլիառատէր Քարնէկիի մէկ նուէրին առթիւ յորդոր կ'կարդայ հայ ունևորներուն հետևիլ անոր օրինակին և իրենց հարստութեան չափով օգնել կրթական հայ պաշտօնեաներուն՝ անոնց ծերութեան և հիւանդութեան օրերուն մէջ, ինչպէս ըրած է Պ. Քարնէկի՝ երկու միլիոն անկ. ոսկի նուիրելով Ամերիկայի Ուսուցչաց Թոշնութեան Մնոտուկին։

ԵՐՈՒԱՆԴ Մ. ՁԻՒԶԵՐԵԱՆ ՓՆՆադատութիւնը եւ Գր. Մալխաս վերնագրով գրական ասուլիսի մը մէջ կ'ըսէ Թէ մեր արդի ձախաւեր և սանձարձակ գրականութեան համար շատ կարևոր է Գր. Մալխաս մը որմէ զատ ունենայ չենք շենք շնորհք քննադատ մը . . . ։— Ի՞նչ խեղճութիւն . . . ։

ԱԼԵՒՈՐ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՄԸ Որջացածներու աղիսաբեր դերը կ'մատնանշէ դաստիարակութեան գործին մէջ և այն համոզումն ունի Թէ լաւագոյն ծրագիրն իսկ ապարդիւն մնալու դատապարտուած է որջացածներու դոյութիւնով։

ՅԱԿՈԲ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ կ'շարունակէ և կ'վերջացնէ իր դիտողութիւնները՝ կրթական Ծրագիրը բարեփոխելու ձեռնարկին դէմ, եզրակացնելով Թէ անոր մէջ անգործադրելի տրամադրութիւններու գոյութիւնը հաստատելէ վերջ միայն ներելի ու տրամաբանական է փոփոխութեան ենթարկել զայն։

ԹԻԶԱՆԴԻՈՆ թ. 2614 - 25։— *ՀՈՐՈՅ՝ Հին Եգիպտոսի վրայ երկար պատմական տեսութիւն մը կ'ընէ և անոնց վաղեմի փառքն ու ճոխութիւններն երեան եկած նորագոյն խուզարկութեանց համեմատ կ'պարզէ։*

ԹՈՎՄԱՍ ԱՁԷՄԵԱՆ՝ իր Անգրանիկ տպաւորութիւնները կ'յայտնէ երուսաղէմէ։

Տ. Ս. Ց. ՁԻՒՁԵԱՆ՝ Քաղաքակրթութեան պատմութենէն էջ մը կ'Ծարգմանէ և կ'նկարագրէ եգիպտոսի մէջ Նեղոսի ջուրերու կանոնաւոր բաշխման ու ոռոգման համար շինուած ջրանցքներու, Ծումբերու և այլ ճարտարապետական դրութիւններու կատարելագործեալ վիճակը։

ԽՄԲԱԽՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ Դրամական խնդիրներու վրայ համառօտ տեսութիւն մը կ'ընէ և խնայասէրներու կամ դրամ աւելցնող անհատներու համար լաւ արժէքներու գնումը ապահովագոյն միջոցը կ'կարծէ իրենց խնայողութեանց պահպանման։

ԼՈՑՍ թ. 17 - 18.— *ՏՈՔ. Ց. ԹՕՓՁԵԱՆ կ'շարունակէ իր յոդուածներու շարքը՝ Ինչ է արդի ատուածաբանութիւնը և կ'խօսի հերետիկոսութեանց կամ հերետիկոսաց պատմութեան վրայ։*

ՓՆՆԱՍԷՐ կ'բացատրէ Ձիւղահարսի կանոնները՝ եղած հարցման մ'ի պատասխան։

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՆ թ. 17 - 18։— *ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ Վճարեա՛ք Թէ ձրի յոդուածներու նախապատուութիւնն տալու կէտին վրայ կ'գրէ և «պէտք է նախ վճարել և ապա վճարուիլ» կ'եզրակացնէ իր կարծեօք։*

ՄԱՆԶՈՒՄԸ թ. 1169 79.— *ՏՈՔԹ. ՎԱՀԱՆԹԻՆ ՆԱԼԲԱՆ «բժշկական խօսակցութեան» մը մէջ Շեոէլի անդամալուծի եւ միկրոբներու յարաբերութիւնը կ'քննէ գիտական և բժշկական տեսակէտով և ձեռք սեղմելը՝ իբր միջոց միկրոբներու փոխանակութեան՝ կ'դատապարտէ յանուն առողջապահութեան, ողջունելու լաւագոյն և ամենէն առողջապահիկ ձևը նկատելով արևելեան ողջոյնը։*

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ցոյց կուտայ Թէ ինչ կ'ըլլան Ժառանգուած գումարները անհեռատես, շռայլ և անաշխատ վաստակի տիրացող ժառանգորդներէն, նիւթապէս և բարոյապէս փճանալով ու փճացնելով անհաստատ հիմերու վրայ դրուած հաստութիւնը իրենց ետը։

ՅԱԿՈԲ ՏԻՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ կ'ըսէ՝ **Պրուքները եւ իրենց Բարոգները**՝ ա տեսակէտով Թէ արհեստով հոյ ապարակագիրները և սիրող - գրագէտները մինչև ո՞ր ատիճան պարտաւոր են գործադրելու իրենց քարոզած սկզբունքները։

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ զուգակշիռը կ'ընէ **Աճգլուհիին եւ Հայուհիին**, երևան հանելով մասնաւորապէս այն դիրքը զոր ունին անոնք ընկերական կեանքի իրենց յարաբերութիւններուն մէջ՝ իրենց նմանութեան հետ, այն է երկուասրդութեան ու ա բական սեռին հետ և բաղդատութեան դնելով անոնց բարոյականը։

ՄԱՆՈՒՍ Թ. 9 - 10.— ՏՕՄԻՆԹ՝ կ'պահանջէ որ մեր գրողները հրբ կ'խօսին մեր հին ու նոր գրական դէմքերուն վրայ, անոնց ներքին կեանքն ալ պատկերացնեն ընթերցողին։

Տ. Ա. **Հայ կնոջ գեղարուեստի** նկատմամբ ունեցած ըմբռնումներուն վրայ կ'ծանրանայ, ներշնչուելով Իզմիր Կիւտէնեան նուագահանդէսին մէջ Ագն. Տիկին Եսայեանի ստանձնած գործօն մասնակցութենէն, և ցաւ կ'յայտնէ որ Պօլսոյ հայ տիկինները միշտ երկչոտութիւն մը ունեցած են և իրենց մասնակցութեան բաժինը զլացած՝ ո և է առիթներու մէջ, երբ գկրնան գեղարուեստը քաջալերել գէթ իրենց սեռին մէջ»։

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱՆ Թ. 1890 - 1900.— ՄԿՐՏԻՉ ՏԻՐ - ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ (Մարսիլիա) **Հայ եկեղեցիին** վերաբերեալ ինչ ինչ շահեկան հարցերու շուրջը դառնալով՝ մասնաւորապէս կ'առաջարկէ, ամուսնացեալ կղերին կամ քահանաներուն ևս շնորհել՝ ըստ արժանաց՝ նուիրապետական բարձրագոյն ատիճանները, փոխանակ միայն ամուրի կղերին վերապահելու զանոնք։

ՁԱՐՄԱՅՐ, իբր դառն ճշմարտութիւն մը, **Բարեկրթութեան** կամ կենցաղագիտութեան պակասը կ'շեշտէ մեր հասարակութեան ամէն դասակարգերուն մէջ, ընտանեկան կեանքին ընկերային յարաբերութեանց, առևտրական գործառնութեանց, լրագրական քանավէճերու, հանրային վայրերու և մանաւանդ սրբավայրերու մէջ։

Ս. ԱՆԴԵՂԵԱՑ բացատրելու համար **Եկեղեցւոյ դերը Ռուսիոյ մէջ**, եկեղեցական բարենորոգմանց վերջին լուրերուն առթիւ պատմականօրէն կ'ուսումնասիրէ Ռուս եկեղեցիի և Պետութեան փոխադարձ յարաբերութիւնները անցեալին մէջ և այսօրուան վիճակը Ռուս եկեղեցիին, ջանալով ցոյց տալ Թէ մինչև ո՞ր ատիճան կը համապատասխանեն մտադրուած բարենորոգումները Ռուս Պետութեան ներքին քաղաքականութեան և ո՛րչափ յոյս կայ անոնց իրագործման։

ԲԼԻԹ ձարոնական հանդէսներու մէջ հրատարակուած բարոյագիտական, կրօնական իմայական և այլ ուսումնասիրութիւններու ամփոփումը ընելով՝ վեր կ'հանէ **Ձարոնցիներուն հոգին**։

ԹԷՈԴԻԿ իր **Ճանչսր դէմքեր**ու ընդհատուած շարքը կ'վերսկսի առաջին առթիւ ուրուագրելով Ս. Դազարոս Մխիթարեանները Հայր Արսէն Վ. Դալիկեանի կենսագրական և գրական կարկառուն դիմերը։

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔ **Ասպարէզը տասարկ** վերնագրով յօդուած մը մէջ այն գաղափարը կ'յայտնէ Թէ իրենց գործէն կամ ընդդրկած ասպարէզէն զանգատողները, զմղոնները և չյաջողողները միշտ անոնք եղած են որոնք չեն կրցած պահել արուեստին պահանջած դիրքը և բարձր բռնել զայն։

ԳԱԻԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԵՐՐՈՐԴ ՆԻՍՏԸ

Ամսոյս 6ին ուրբաթ իրիկուն Դուբնան Սրբազանի նախագահութեամբ Ա- ռաջնորդ ընտրուելէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Գաւառ ժողովը նկատ կազմելու հրաւիրուած էր։

Բանն ու ինն ալաբարնական եւ 5 եկեղեցական անդամներէ ներկայ գտնուած էին 14 ալաբարնական ու 5 եկեղեց. անդամներ, որով բացակայ գտնուած էին 15 ալաբար. անդամներ որոնցմէ ոմանք բացակայ են քաղաքէն ու ոմանք արդէն ընաւ չեն պատասխանած իրենց եղած հրաւէրներուն։

Ժողովը Թէև ժամը 5ին պիտի սկսէր, բայց հազիւ 6ին կրցաւ բանալ իր առնանը նախագահութեամբ Ս. Առաջնորդ Հօր եւ Առեւնադպետութեամբ Ղուկաս էֆ. Եսայեանին։

Օրակարգի առաջին խնդիրն էր կրօն. ժողովոյ ընտրութիւն։ ժողովականներէ ոմանք այդ քննարկութեան ձեռնարկելէ առաջ նախորդ կրօն. ժողովոյ համալսարանութիւնը պահանջել հարկ դատեցին, եւ որովհետեւ բաւական ժամանակներէ ի վեր կրօն. ժողով բնաւ մարմինը գոյութիւն չէ ունեցած եւ ըստ քմաց եւ առանց օրինաւորութեան կազմուած ու լուծուած է, ժողովը որոշեց ընտրելի նոր կրօն. ժողովոյ պաշտօն տալ իր նախորդի համալսարանութիւնը համաձայնակի տեղեկագրել Գաւառ. ժողովոյ, նկատելով որ յանուն նախորդ կրօն. ժողովոյ մը որոշումներ տրուած, պաշտօնաթղթեր դրուած եւ խնդիրներ քննուած են, առանց կանոնաւոր արձանագրութիւններու եւ առանց այդ ժողովը կազմող անդամոց անուններուն ցոյցին ըլլալու։

Ընտրութեան ձեռնարկուելով կրօն. ժողովոյ անդամ ընտրուած են. Սրժ. Հարք՝ Տ. Յովհ. Ա. Ք., Տ. Գաբրիէլ Ք., Տ. Յակոբ Ք., Տ. Մկրտիչ Ք. Գրիգորեան եւ Տ. Դաւոնդ Ք.։

Օրակարգի երկրորդ խնդիրն ըլլալով Բաղ. ժողովոյ հրաժարեալ անդամի մը տեղ նորի մը ընտրութիւնն ընել, միաձայն ընտրուեցաւ կարապետ էֆ. Ազնաւորեան։

Իսկ օրակարգի երրորդ եւ չորրորդ խնդիրներն էին՝ նախորդ վարչութեան տեղեկագիրը եւ այժմու վարչութեան ներկայած ազգ. եւ իւմատական վիճակը եւ պիւտճէն։

Նախորդ վարչութեան Տեղեկագիրը համառօտակի կարդացուելէն եւ թէր ու դէմ քանի մը դիտողութիւններէ ետք, որոնք կ'երեւնային նախ՝ հանդուցեալ Մելք. Սրբազանի գոյից եւ ապա պարտուց բարձման Յանձնաժողովոյ գործառնութիւններուն վրայ, ժողովը յարմար դատեց Բաղ. ժողովոյ պաշտօն տալ 3 անդամէ Յանձնաժողով մը կազմելու, որպէսզի քննէ պարտուց բարձման Յանձնաժողովոյ գործառնութիւններն եւ այն պատճառներն որով այդ ժողովը մինչեւ վերջ չէ չարունակած իր պաշտօնը։

Այդ նկատողութեան առաւ ներկայ վարչութեան եւիւմատական արդի վիճակի մասին ներկայած տեղեկագիրը, Ազգ. Սկզբէն ունեցած բացը եւ այդ բացը գոցելու համար վարչութեան բերած առաջարկին՝ անկարեւոր դատուած եւ ոչ հասութաբեր քանի մը կալուածներ ծախելու։

Ժողովը սկզբամբ դէմ կեցաւ կալուածներ ծախելու առաջարկին եւ որոշեց դարձեալ, որ Բաղ. ժողովը՝ Յանձնաժողով մը կազմէ, քննելու համար այդ առաջարկը եւ Տեղեկագիր մը բերելու Գաւառ. ժողովոյ։

Ժողովը իր առեանը փակեց ժամը 7ին, որոշելով կրկին նիստ մ'ունենալ 15-20 օրէն։

* * *

Երբ Գաւառ. ժողով կազմելու եւ մեծամասնութիւն մը գոյացնելու խնդիրը բաւական մեծկակ հարց մը կ'դառնայ Իւմիրի հա-

մաը, զարմանալի կ՚երեւի մեզի որ փափուկ ու հասուն խորհրդածութեան եւ ուսումնասիրութեան կարօտ խնդիրներ, ինչպէս է Ազգ. ելեւմտից վիճակը, ափյափոյ կ՚ներկայացուին այդ ժողովին ի նկատառութիւն։ Մինչդեռ ամենատարբեր տրամաբանութիւն մը ինքնին կ՚բացատրէ թէ այս տեսակ խնդիրներ հապճեպով կարելի չէ մէկէն լուծել եւ որոշման մը յանգիլ եւ ընկալեալ սովորութեան մը համեմատ հարկ է որ այդ պիւտճէին եւ անոր յարակից բացատրական մասերը՝ ժողովի զումարումէն դոնէ առնուազն չաբաթ մ՚առաջ՝ ղրկուին ժողովականներու եւ անոնց ուսումնասիրութեան ենթարկելէ յետոյ զումարումն ընել, եթէ կուզուի գործնական եզրակացութեան մը յանգիլ. թէ ինչ պատճառաւ թերացած է այս մասին պատասխանատու եղող մարմինը, մուր կ՚մնայ մեզի, քանի որ խնդիրը կենսական է, կարեւոր է եւ անորմէ կախումն ունի մեր ելեւմտական վիճակին բարւոք ուղղութիւնը։

Եւ ինչ եղաւ այս զանցառութեան կամ անուշադրութեան արդիւնքը, ծայր տուաւ յանձնաժողովներու կազմութեան եւ լաւ գիտենք թէ ո՛ւր է խնդիրը՝ երբ յանձնաժողովներու կ՚ղրկուի բնաւ գործնական ու կարուկ եզրակացութեան մը չյանգիլը, երկարաձգութեան կ՚մատնուի, թուղթ ու մելան սպառելու կը ծառայէ եւ խարու խօսք ու նպատակ չհասկնալու եւ հակասութիւններու մէջ գլորելու տեղի կուտայ։

Եւ ինչո՞ւ Գաւ. ժողովը՝ որու պաչտօնն էր՝ ըստ օրինի՝ այդ յանձնաժողովները իր կողմէ կազմել՝ եւ իր մէջէն, կը յանձնէ Գաղ. ժողովոյ, այս նոյն անըմբռնելի կ՚մնայ մեզի թէեւ լաւ համոզուած ենք թէ Գաւ. ժողովոյ անդիտակցութեան արդիւնք է այս։

Լ Ր Ա Կ Ա Ղ

ՄԵՐ ԱԲՍՆԳԻՆ

✻ Ս Առաջնորդը անցեալ շաբաթ օր առաւօտեան կառախումբով մեկնեցաւ Եփեսոս (Այասալուք) և հետեւեալ օրը՝ կիրակի՝ նախագահեց Ցովհաննու Աւետարանչի ամառնային ուխտադնացութեան առթիւ կատարուած եկեղեցական հանդիսաւոր պատարագութեանց՝ ի ներկայութեան ամէն կողմերէ գացող բազմաթիւ ուխտաւորներու, և պարապային յարմար քարոզ մը խօսելով՝ հոգեւորապէս մխիթարեց բազմութիւնը։

✻ Հիւանդանոցի նորակազմ Հոգաբարձութեան իբր անդամ նշանակուած է նաև Տիար Յարութիւն Մանուէլեան։

✻ Անցեալ շաբաթ Երուսաղէմէն բազաքս վերադարձան խումբ մը Իզմիրցի ուխտաւորներ որոնց մէջէն կ՚յիշենք, Տէր և Տիկին Ղօնճաեան, Տիկին Վ. Պօյաճեան, Տիար Արամ Իփլիքճեան, Տիկին Մաղաքեան և իր որդին ու մեր բարեկամ Տիար Թագուոր Մաղաքեան և այլք։

Խմբագիր - Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ ✻ Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

GRANDS MAGASINS
DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & Cie

ՄԵԾ. ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԻՆՕՓՈՒԼՕ ԵՒ Ը՝Նկ.

Հինգշաբթի 7|20 Ապրիլ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐՈՅՔՆԵՐՈՒ

Գարնան - Ամառուան

ՆԻՒԹԵՂԷՆՆԵՐ
ԳԼԽԱՐԿՆԵՐ
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Էնկիւրիի Թերթիս նախորդ գործակալ՝ Դանիէլ Էֆ. Աշըղեան՝ խըմբագրութեանս հետ ունեցած 1902ի հաշիւն այս անգամ կարդաղրեց, գալով 1903ի հաշուին, ինք այլ Թուականին գործի բերումով Էնկիւրիէն մեկնած ըլլալով՝ անձամբ դանձումներն չէ կրցած ընել, ուստի մեր Էնկիւրիի 1903ի Պատ. բաժանորդներէն կ'խնդրուի իրենց անվճար ստացած հաշիւները կարդաղրել կամ ուղղակի խմբագրութեանս եւ կամ Դանիէլ Էֆ. Աշըղեանի իրենց ցոյց տալիք անձին հետ։

ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ — Գ. ՊՈՒՊԼԻ
Ռ. ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ — ՎԱՐՍԱՄ — ՎԱՂԱՐՇ

"THE GRESHAM"

COMPAGNIE ANGLAISE
D'ASSURANCE SUR LA VIE A LONDRES
FONDÉE EN 1848

C. WHITTALL & CIE
AGENTS GENERAUX
SMYRNE

«ԿՐԷՇԱՄ»

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆԿԱԽԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԻՒԼՈՆԻՈՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ **1848**ԻՆ

Դոյք Ընկերութեան	*Ֆր.*	*207,000,000*
Տարեկան հասոյթ		*33,000,000*
Վճարուած գումարներ		*467,000,000*

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԼՕՆՏՕՆ

Ընկերութեան Ապահովագրական ընդհանուր կանոններու մէջ մտնելու 24րդ. յօդուածը խիստ ուշադրաւ ըլլալով կ'ներկայնք, որու ուժով «Ընկերութիւնը կ'ընդունի Օսմանեան պատասխաններու վճիռներն ա՛ և է տարբերութեանց առջև:

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալներուն

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹՕԼ եւ ԸՆԿ.